

ANALÝZA STAVU AKADEMICKÝCH KNIŽNÍC ZA ROK 2012

Mária Kadnárová, Daniela Džuganová

Poslaním akademickej knižnice je vytvárať informačné zázemie pre podporu výučby, štúdia a výskumu v súlade s profiláciou zriaďovateľskej vysokej školy a potrebami jej používateľského zázemia. V priebehu posledného desaťročia sa akademické knižnice postupne otvorili i pre širokú verejnosť zaujímavú sa o ich knižnično-informačné služby a sprístupňované informačné zdroje. Súvisí to i s tým, že niektoré akademické knižnice plnili v minulosti aj funkciu špecializovaných odborných knižníc (napr. Slovenská ekonomická knižnica pri EU v Bratislave, Slovenská lesnícka a drevárska knižnica TU vo Zvolene či Slovenská poľnohospodárska knižnica PU v Nitre) a v súčasnosti sa opäť objavuje trend dôslednej tematickej profilácie knižníc (napr. v rámci STU v Bratislave pôsobí Slovenská chemická knižnica pri Fakulte chemickej a potravinárskej technológie alebo Slovenská informatická knižnica pri najmladšej Fakulte informatiky a informačných technológií), s cieľom ponúknuť používateľom komplexný prístup k špecializovaným informačným zdrojom z daného odboru. Z pohľadu odbornej verejnosti sa atraktivita akademických knižníc **zvyšuje** práve vďaka širokej ponuke elektronických informačných zdrojov, vyhovujúcemu technickému vybaveniu a predĺženým prevádzkovým hodinám (priemerne je 1 AK otvorená 44,25 hod. v týždni). V neposlednom rade zabezpečujú akademické knižnice dôležité úlohy súvisiace s ochranou a dlhodobým uchovávaním svojich zbierok s dôrazom na špeciálne typy dokumentov, ktoré vznikajú ako produkty vysokých škôl (záverečné a kvalifikačné práce, rôzne výučbové dokumenty, vedecké zborníky a pod).

Verejná kontrola činnosti akademických knižníc sa uskutočňuje viacerými spôsobmi, jedným z nich je celoštátne štatistické zisťovanie, ktoré v rezorte školstva zabezpečuje centrálny Ústav školských informácií a štatistiky (ÚIPŠ) v Bratislave v spolupráci s úsekom metodiky akademických knižníc Slovenskej pedagogickej knižnice v Bratislave. Od roku 2011 sa uskutočňuje štatistické zisťovanie prostredníctvom webového rozhrania ÚIPŠ, ktoré zabezpečuje spracovanie dát vykazujúcich inštitúcií a poskytuje výstupné informácie Ministerstvu školstva vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ SR) Sekcii vysokých škôl – odbor vysokoškolského vzdelávania, Ministerstvu kultúry a odboru knižničného systému SNK v Martine.

Sieť akademických knižníc v roku 2012

Sieť akademických knižníc tvoria knižnice verejných, štátnych i súkromných vysokých škôl, ktoré sa akreditovali v rezorte MŠVVaŠ SR. V roku 2012 vykazovalo MŠVVaŠ SR spolu 35 slovenských

vysokých škôl, v rámci ktorých pôsobilo celkom 42 AK. Rozdiel je daný nejednotnou organizačnou štruktúrou akademických knižníc v rámci vysokých škôl (väčšina AK je centralizovaným typom knižnice, tzn. že vysoká škola má jednu ústrednú celouniverzitnú knižnicu, výnimkou je STU, kde samostatnými vykazujúcimi knižnicami sú fakultné knižnice, spolu 7 AK). Informácie o sieti akademických knižníc poskytujú ústredné knižnice, ktoré metodicky riadia činnosť fakultných, príp. čiastkových knižníc; v roku 2012 to bolo celkom 41 K (2 AK štatistický výkaz nevyplnili Vysoká škola ekonómie a manažmentu v Bratislave a Akadémia médií v Bratislave). V rámci verejných a štátnych vysokých škôl je počet akademických knižníc dlhšie stabilizovaný, zmeny sú len v rámci súkromných vysokých škôl; v r. 2011 pribudli dve nové súkromné vysoké školy: Hudobná a umelecká akadémia Jána Albrechta v Banskej Štiavnici a Akadémia médií v Bratislave. Pri rozbiehaní činnosti nových akademických knižníc sa niektoré súkromné vysoké školy obracajú so žiadosťou o spoluprácu na verejné knižnice, ktoré existujú v mieste pôsobenia vysokej školy (napr. Stredoeurópska vysoká škola v Skalici a donedávna Dubnický technologický inštitút).

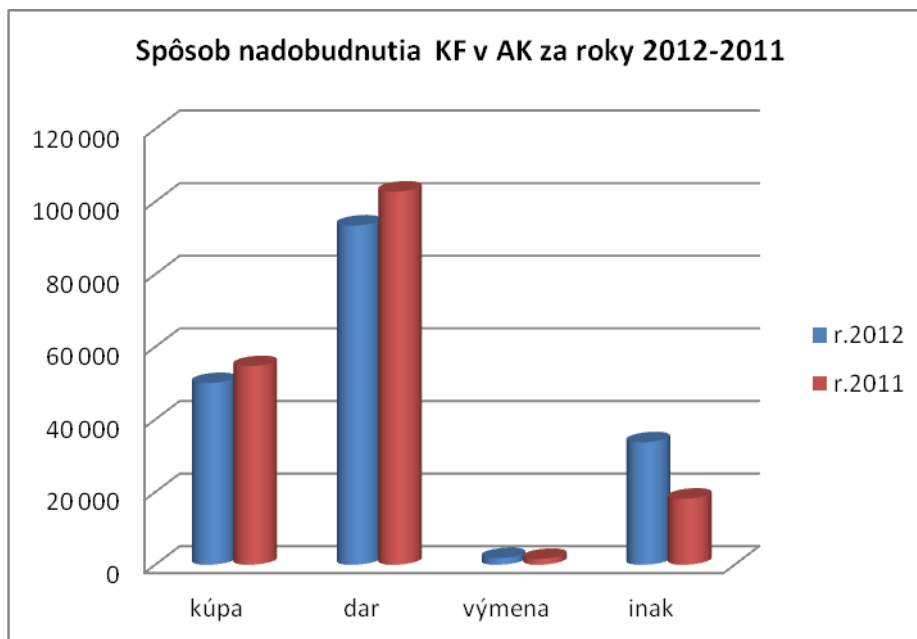
Tabuľka 1: Sieť akademických knižníc v r. 2012

	Verejné VŠ (20)	Štátne VŠ (3)	Súkromné VŠ (12)	Všetky VŠ (35)
Ústredné knižnice	19,00	3,00	10,00	32,00
v tom fakultné	25,00	0,00	1,00	26,00
čiasťkové knižnice	570,00	1,00	14,00	585,00
vykazujúce knižnice	26,00	3,00	10,00	39,00

Knižničný fond

K 31.12.2012 sa v knižnom fonde akademických knižníc nachádzalo **6 110 689 knižničných jednotiek** (ďalej k. j.), čo napriek nárastu 102 843 k. j. oproti roku 2011 znamená **stagnáciu**, keďže zväčša išlo o dary alebo inak nadobudnuté dokumenty (graf č. 1). Darom získavajú AK dokumenty, ktoré vznikajú ako školské diela teda záverečné a kvalifikačné práce, za ktorých dlhodobú archiváciou a sprístupňovaním zodpovedajú v súlade s platnou legislatívou.¹ Iný spôsob získavania dokumentov okrem náhrad za stratenú literatúru zahŕňa aj k. j. spracované v rámci retrokonverzie a retrokatalogizácie - ide o tzv. živý fond vďaka čomu predstavuje objem automatizovane spracovaných k. j. **65,10 % z celkového stavu KF** akademických knižníc, čo je nárast o 33 018 k. j.

¹ Zákon o vysokých školách č. 131/2002 Z.z. a Zákon o knižniciach č. 183/2000 Z.z.

Graf 1: Spôsoby nadobúdania k. j. v AK

Dôležitou súčasťou budovania knižničného fondu akademických knižníc je aj jeho pravidelná aktualizácia. Podľa odporúčaní vyplývajúcich z aktualizovaných štandardov pre AK by až 25% dokumentov KF malo byť vydaných za posledných 5 rokov a v priebehu roka by 3-5% starších vydaní publikácií z profilových oblastí vedy a výskumu malo byť nahradených novými dokumentmi. V podmienkach našich AK predstavuje objem ročného úbytku 1,25% a ročný prírastok tvorí 2,93 % z celkového objemu KF.

Tabuľka 2: Stav knižničného fondu v AK v r. 2012

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	všetky VŠ
KF spolu	5 515 301,00	432 720,00	162 668,00	6 110 689,00
na 1 AK	212 126,96	144 240,00	14 788,00	152 767,22
Počet odb. titulov periodík	5 080,00	206,00	334,00	5 620,00
na 1 knižnicu	195,38	68,66	30,36	140,50
Počet zahr. titulov periodík	2 763,00	79,00	159,00	3 001,00
Ročný prírastok KF	157 613,00	6 126,00	15 352,00	179 091,00
na 1 knižnicu	6 062,04	2 042,00	1 395,63	4 477,27
na 1 reg. používateľa	0,76	0,53	1,56	0,79
Ročný úbytok KF	70 532	4 671	1 045	76 248

Stagnácia v nadobúdaní KF sa premietla i do prepočítaných podielov: ročný prírastok na jednu akademickú knižnicu je 4 477 k. j., oproti roku 2011 je to pokles o 44 dokumentov. Na jedného registrovaného používateľa pripadá 0,79 dokumentu, čo je nevýznamný pokles o 0,17 dokumentov. Na nákup KF vynaloží 1 AK ročne 33 658,- EUR, čo je pokles o 7 044,- EUR, prepočítaný podiel finančných prostriedkov na 1 dokument predstavuje 7,52 EUR, čo je pokles oproti roku 2011 o 1,66 EUR. Znížil sa aj podiel na 1 registrovaného používateľa 5,93 EUR, čo je pokles v porovnaní s rokom 2011 o 2,87 EUR.

Nadalej klesá odber tradičných tlačených periodík; oproti roku 2011 je to pokles o 573 titulov. Zníženie odberu tlačených periodík je dôsledkom krátenia rozpočtov, ale aj šetrenia finančných prostriedkov v rámci znižovania duplicity titulov, keďže mnohé z nich sú dostupné v rámci centrálne licencovaných informačných zdrojov v projekte NISPEZ (2008-2014), ktorého hlavným zámerom je zabezpečiť prístup k EIZ pre výskum a vývoj na Slovensku.

Tabuľka 3: Prehľad finančných prostriedkov vynaložených na nákup KF

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	Všetky VŠ
Náklady na nákup KF	1 157 086,00	21 664,00	167 575,00	1 346 325,00
na 1 knižnicu	44 503,31	7 221,33	15 234,09	33 658,12
na 1 dokument	7,34	3,54	10,92	7,52
na 1 reg. používateľa	5,63	1,88	17,08	5,93

Do oblasti dopĺňovania KF sa čiastočne premietla (i keď štatisticky nie významne) aj digitalizácia dokumentov vo vlastníctve AK. V roku 2012 sa v rámci digitalizačného projektu CVTI SR realizovali viaceré požiadavky akademických knižníc na digitalizáciu vedeckého obsahu s cieľom zabezpečiť ochranu, trvalé uchovávanie a sprístupnenie vedeckých dokumentov pochádzajúcich z produkcie vysokých škôl (väčšinou išlo o digitalizáciu vedeckých zborníkov). Nízka účasť akademických knižníc v rámci veľkých digitalizačných projektov úzko súvisí so zaostávaním slovenských vysokých škôl v oblasti budovania inštitucionálnych repozitárov. Na tvorbu inštitucionálnych repozitárov majú vplyv aj prebiehajúce zmeny vo vedeckej komunikácii, kde sa prevládajúcim spôsobom stáva voľný prístup k výsledkom vedeckého výskumu (open access). Tento spôsob publikovania v podmienkach slovenských vysokých škôl ešte len hľadá širšie uplatnenie, treba však povedať, že sú to predovšetkým akademické knižnice, ktoré sa snažia propagovať a oboznamovať akademickú verejnosť s formami open access publikovania.

Používatelia a zamestnanci akademických knižníc

Používatelia akademických knižníc (študenti, zamestnanci vysokých škôl, odborná verejnosť) sú základnou mernou jednotkou ich činnosti a poskytovaných služieb. Súčasné nástroje riadenia knižníc poskytujú dostatočné možnosti ako preukázať priamy vplyv akademických knižníc na spokojnosť študentov počas vysokoškolského štúdia a kvantifikovať ich príspevok k uspokojovaniu potrieb v rámci pedagogických procesov, vedecko-výskumnej činnosti, sociálneho, spoločenského, profesijného a verejného angažovania sa študentov.

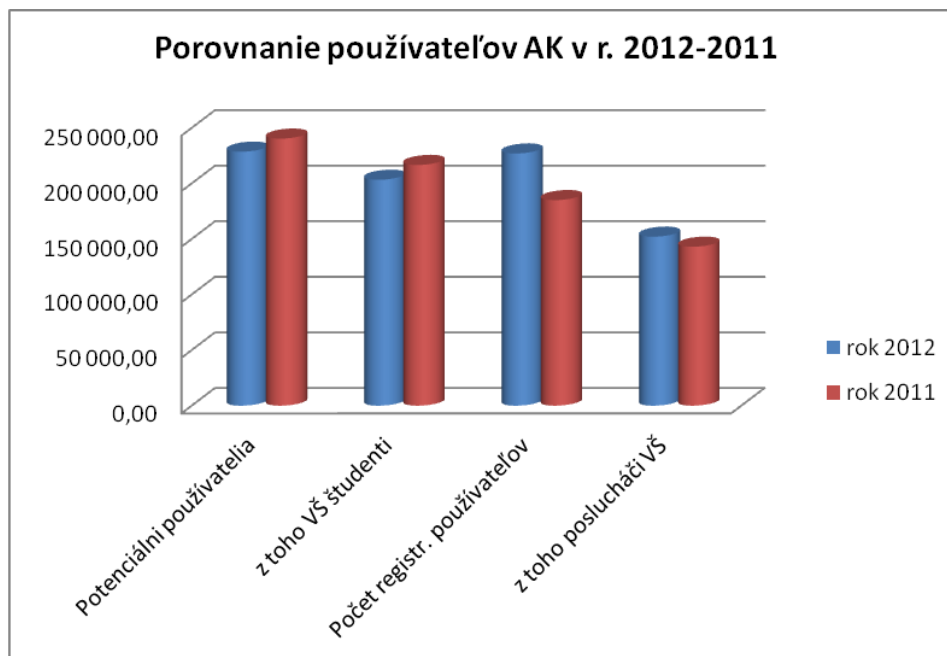
Tabuľka 4: Používatelia akademických knižníc

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	Všetky VŠ
Potenciálni používatelia	189 047,00	8 028,00	31 535,00	228 610,00
z toho VŠ študenti	166 681,00	7 234,00	29 437,00	203 352,00
Počet registrovaných používateľov	205 695,00	11 530,00	9 810,00	227 035,00
z toho poslucháči VŠ	136 918,00	6 492,00	8 719,00	152 129,00

Napriek všeobecne deklarovanému znižovaniu návštevnosti knižníc sa v AK oproti roku 2011 **zvýšil počet registrovaných používateľov o 41 978** a v rámci neho **stúpol** aj počet vysokoškolských študentov využívajúcich služby akademických knižníc **o 9 018**. Počet registrovaných používateľov predstavuje **až 99,31 %** z celkového počtu potenciálnych používateľov; nárast počtu registrovaných používateľov tvorí i kategória tzv. bežných čitateľov z radov ostatnej odbornej verejnosti, ktorá vo zvýšenej miere využíva služby akademických knižníc v rámci daného regiónu (graf č.2).

Zvýšený počet registrovaných používateľov kladie vyššie nároky na zamestnancov knižnice; na jedného prepočítaného zamestnanca knižnice pripadá 390,90 registrovaných používateľov, oproti roku 2011 je to nárast o **71,40 používateľov**. Stav zamestnancov akademických knižníc sa oproti roku 2011 nezmenil (604 fyzických osôb/580,80 prepočítaných úväzkov), rovnako sa nezmenila vzdelanostná štruktúra, v r. 2012 pracovalo v akademických knižniciach 386 zamestnancov s knihovníckym vzdelaním. Nepriaznivý dopad na rozvoj služieb akademických knižníc má starnutie zamestnancov, nedostatok nových mladých absolventov, ktorí by spĺňali kvalifikačné predpoklady na pracovné pozície súvisiace s novými výzvami v oblasti správy a ochrany digitálnych zbierok, v oblasti informačného vzdelávania, v podpore nových foriem vedeckej komunikácie a požadovanej podpory výučbových procesov. Nie je dostatočne zabezpečená ani rekvalifikácia zamestnancov akademických knižníc vo funkciách, kde sa vyžadujú špeciálne IKT zručnosti (len 34 % zamestnancov knižníc má osvedčenie ECDL). Zníženie rozpočtov AK negatívne ovplyvňuje aj účasť zamestnancov na

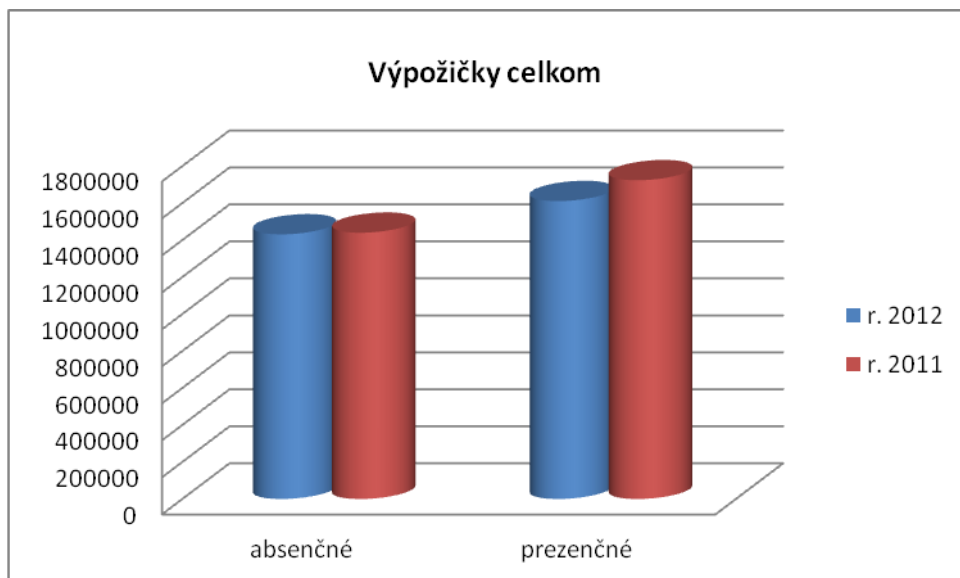
odborných vzdelávacích podujatiach, klesá účasť akademických knihovníkov na platených workshopoch a seminároch, čo je v rozpore so stratégiou celoživotného vzdelávania a zvyšovania kvalifikácie. Z hľadiska mzdových nákladov dosiahla priemerná mzda 661,72 EUR čo je len **84,18 % priemernej mzdy** v národnom hospodárstve v r. 2012 (786,- EUR).

Graf 2: Používatelia AK

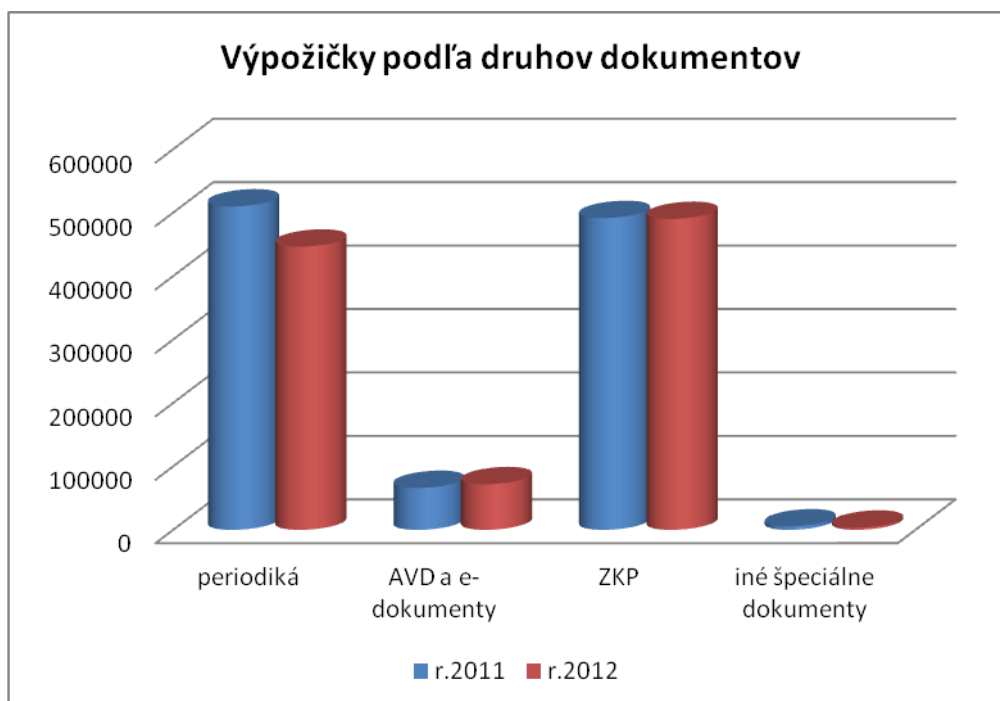
Služby akademických knižníc

Najvyužívanejšou knižničnou službou akademických knižníc sú **výpožičné služby**. V ponuke okrem tradičných tlačených dokumentov sú stále viac zastúpené digitálne dokumenty, ku ktorým sa viažu aj nové moderné formy výpožičiek (napr. časovo obmedzené výpožičky e-dokumentov stiahnutých na vlastné mobilné zariadenia používateľov). V záujme objektivity treba podotknúť, že získané štatistické údaje nepredstavujú skutočný objem výpožičných transakcií. Údaje o výpožičkách získavajú knižnice z automatizovaných knižničných systémov s určitými obmedzeniami, nakoľko nie všetky druhy dokumentov (najmä periodiká a záverečné a kvalifikačné práce) a časti KF (príručné knižnice a fondy čiastkových knižníc) sú súčasťou on-line katalógov, z ktorých sa sťahujú dáta o výpožičkách. V prípade prezenčných výpožičiek je situácia ešte komplikovanejšia, pretože mnohé knižnice umožňujú voľný prístup k dokumentom sprístupňovaným v študovniach bez systematického vedenia evidencie výpožičiek. V súlade s metodickým odporúčaním uvádzajú niektoré akademické knižnice prezenčné výpožičky ako štatistický priemer za sledované obdobie. V roku 2012 **klesol** počet absenčných výpožičiek **o 8 829** a počet prezenčných výpožičiek **klesol o 112 665** oproti roku 2011.

Graf 3: Výpožičky AK celkom

Pokles výpožičiek sa premietol aj do prepočítaných ukazovateľov na 1 registrovaného používateľa, ktorý si v r. 2012 vypožičal **o 3,7 dokumentov menej** ako v r. 2011. Z hľadiska typov dokumentov boli v roku 2012 najvyužívanejšie záverečné a kvalifikačné práce, ktorých sa vypožičalo o 43 602 viac než periodík (graf č. 4).

Graf 4: Výpožičky podľa druhov dokumentov

Prostredníctvom medziknižničnej výpožičnej služby vybavili akademické knižnice v tomto roku **o 1 349 menej** požiadaviek z iných knižníc, avšak pre svojich používateľov vypožičali z iných knižníc **o 1 006 dokumentov viac**. Výsledky výpožičiek sú skreslené skutočnosťou, že nie všetky výpožičky najmä elektronických dokumentov sú podchytené v sledovaných štatistických ukazovateľoch. Čiastočne túto situáciu pomôže zlepšiť nový štatistický výkaz schválený na rok 2013, v ktorom sú pridané nové položky týkajúce sa oblasti poskytovaných elektronických služieb. Rozšírenie štatistického výkazu zabezpečí lepšiu kompatibilitu sledovaných ukazovateľov a ich porovnanie s inými knižnicami (verejnými a vedeckými) v rámci knižničného systému SR. Problémom aj do budúcnosti sú však nekonzistentné štatistické prehľady o využívaní elektronických zdrojov a ich výpadky zo strany ich producentov.

Tabuľka 5: Výpožičky v akademických knižniciach

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	r.2012	r.2011
Počet výpožičiek spolu	2 878 352,00	76 191,00	87 658,00	3 042 201,00	3 163 695,00
na 1 knižnicu	110 705,84	25 397,00	7 968,90	76 055,02	79 092,00
na 1 reg. používateľa	13,99	6,61	8,94	13,40	17,10
Prezenčné výpožičky	1 556 878,00	18 084,00	36 103,00	1 611 065,00	1 723 730,00
Absenčné výpožičky	1 321 474,00	58 107,00	51 555,00	1 431 136,00	1 439 965,00
MVS iným knižniciam	2 721,00	1 229,00	1,00	3 951,00	5 300,00
MVS z iných knižníc	7 277,00	139,00	31,00	7 447,00	6 441,00

Od r. 2011 sa sleduje aj počet databáz vytváraných akademickými knižnicami. V zásade ide o dve interné databázy, ktoré AK vytvárajú: **on-line katalóg** a **bázu evidencie publikačnej činnosti (EPČ)** v rámci svojich knižničných systémov; automatizovaný knižnično-informačný systém prevádzkuje celkom 37 AK. V závislosti od používaného knižničného softvéru (Dawinci 6 AK, Advanced RL 5 AK, Virtua 16 AK, Aleph 2 AK, Olib 6 AK STU, Clavius 3 AK, Profilib 2 AK) sprístupňujú knižnice webovú aplikáciu on-line katalógu, ktorá zabezpečuje vyššiu kvalitu služieb poskytovaných na jeho základe: vyhľadávanie, zasielanie žiadaniek na dokumenty, registrovaným používateľom zabezpečený vstup do používateľského konta, prípadne elektronickú predregistráciu, ktorá umožní záujemcovi využívanie celej škály služieb v režime 24/7 ešte pred fyzickou návštevou knižnice. Okrem týchto základných báz dát vytvárajú AK najmä verejných vysokých škôl rôzne **špecializované bibliografické databázy** (napr. rozpisové článkové bibliografie z odboru ekonomiky, poľnohospodárstva, lesníctva, drevárstva, ekológie), alebo **špecializované bázy podľa typu dokumentu** (napr. hudobných skladieb, plné texty záverečných prác).

Tabuľka 6: Informačné technológie v AK

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	Všetky VŠ
Automatizovaný knižnično-informačný systém	26	3	8	37
On-line katalóg na webe	26	3	8	37
Prepočítaný počet budovaných DB na 1 AK	2,73	2	0,91	2,23
WiFi pripojenie	17	2	8	27

Osobitnú pozornosť si zaslúžia služby, ktoré poskytujú akademické knižnice na báze evidencie publikačnej činnosti zamestnancov vysokých škôl. Ide o kľúčovú činnosť, ktorú AK zabezpečujú na základe Vyhlášky MŠVVaŠ SR č.456/2012 Z. z. centrálnom registri evidencie publikačnej činnosti (CREPČ) a centrálnom registri evidencie umeleckej činnosti (CREUČ). Vyhláška ukladá AK povinnosť bibliografickej registrácie publikačnej a umeleckej činnosti vysokoškolských učiteľov, výskumných pracovníkov a doktorandov VŠ. Výstupy z oboch databáz sú dôležitým podkladom pre financovanie vysokých škôl, akreditáciu študijných odborov ako aj pre kvalifikačné postupy zamestnancov vysokých škôl; za rok 2012 spracovali AK **18452 publikačných výstupov** a rešerší.

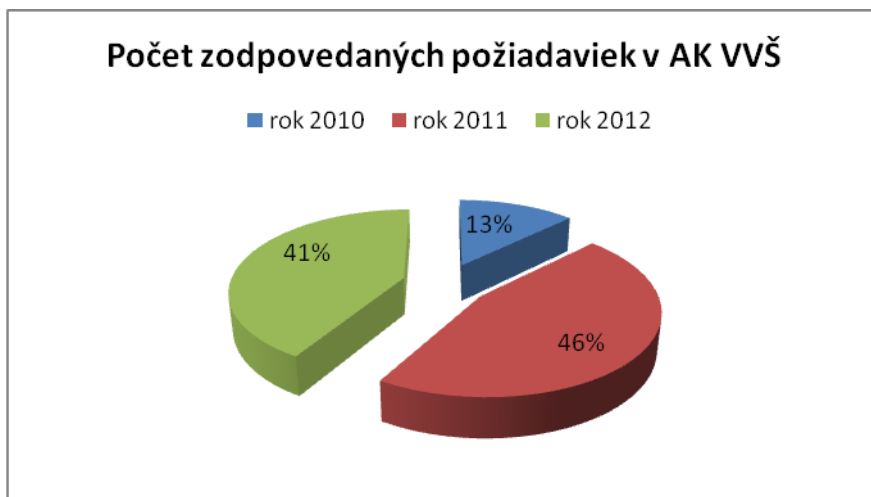
Na používateľov sú orientované aj ďalšie služby a činnosti AK; akademické knižnice sú organizátormi vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí; v roku 2012 pripravili **1 179 podujatí**, mnohé z nich v rámci 13. ročníka celoslovenského podujatia Týždeň slovenských knižníc, ktoré sa koná každoročne v marci. AK sa dlhodobo venujú problematike informačného vzdelávania, aktívne sa podieľajú na zvyšovaní informačnej gramotnosti svojich používateľov rôznymi formami v rámci formálneho i neformálneho vzdelávania. V roku 2012 zrealizovali AK **o 90 podujatí viac** než v roku 2011. Čoraz viac AK zabezpečuje pre vysoké školy služby spojené s vydavateľskou, edičnou činnosťou a predajom ich publikácií.

Tabuľka 7: Informačné vzdelávanie v AK

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	r. 2012	r. 2011
Podujatia informačného vzdelávania	736,00	68,00	76,00	880,00	790,00
Počet podujatí IV na 1 AK	28,30	22,66	6,91	22,00	20,00

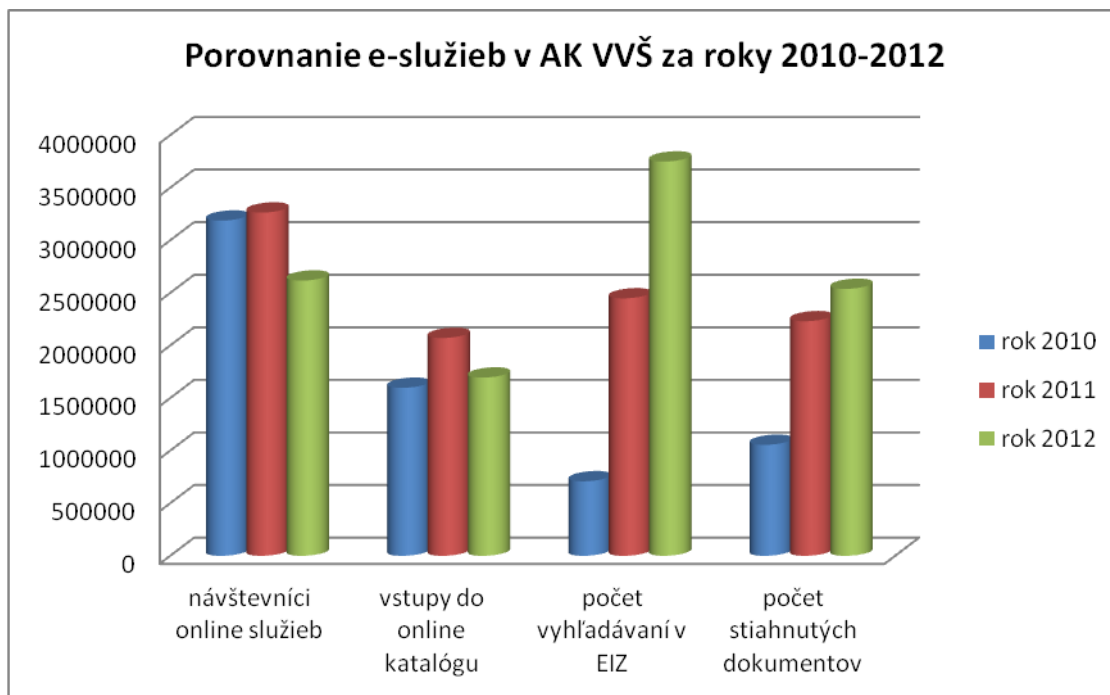
Prevalha elektronických informačných zdrojov, jednoduchý prístup k internetu spolu s možnosťou využívať služby knižníc on-line bez potreby fyzickej návštevy boli motiváciou pre zavedenie tzv. elektronických referenčných služieb, ktoré sa definujú ako vybavovanie používateľských požiadaviek

elektronickými prostriedkami v reálnom čase (ICQ, Skype, IP telefón) alebo s časovým posunom (Spýtajte sa knižnice, Objednaj si knihovníka, Napíšte nám alebo prostredníctvom rôznych elektronických formulárov) kedy dostane používateľ odpoveď najneskôr do 48 hodín. K špeciálnym typom takýchto služieb patria FAQ, ktoré funguje ako archív často kladených otázok a používateľ si môže odpovede zistiť sám (graf č. 5.).

Graf 5: Porovnanie vybavených e-požiadaviek AK verejných VŠ

Orientačný prehľad o ďalších poskytovaných elektronických službách pochádza z výsledkov získaných z prílohy k oficiálnemu štatistickému výkazu, ktorá bola distribuovaná prostredníctvom diskusnej skupiny akademických knižníc. Relevantné výsledky poskytli najmä akademické knižnice verejných vysokých škôl (vyplnenú prílohu zaslalo 19 knižníc, za STU bola príloha spracovaná centrálna, 3 knižnice uviedli, že sledované ukazovatele nesledujú), preto sú v prehľade spracované len údaje poskytnuté týmito knižnicami (graf č. 6)

Graf 6: Prehľad poskytovaných e-služieb AK verejných VŠ

Priestory a informačné technológie

Priestory akademických knižníc by mali zabezpečiť vhodné, bezpečné a primerané podmienky pre uloženie knižničných zbierok, oddelené zóny pre návštevníkov knižnice podľa účelu (individuálne študijné miesta kombinované s oddeleným priestorom určeným na skupinové študijné aktivity), prevádzku automatizovaných knižničných systémov a ostatných informačných technológií a oddelený služobný priestor pre zamestnancov knižnice. Veľkosť priestorov by mala zohľadňovať veľkosť knižničných zbierok, počet používateľov a frekvenciu návštevnosti knižnice. Ideálne je ak sa pri projektovaní nových priestorov resp. pri rekonštrukcii prihliada aj na pripomienky knihovníkov. Za ostatné roky badať pozitívny posun v zlepšovaní priestorového zabezpečenie akademických knižníc, na druhej strane musia AK ešte stále prekonávať nepochopenie a nedostatok podpory zo strany zriaďovateľov pri presadzovaní požiadaviek na zlepšovanie priestorových podmienok a primeraného technického vybavenia knižníc. Priemerná rozloha 1 AK vychádza **na 2 102,46 m² celkovej plochy knižničných priestorov.**

Tabuľka 8: Priestory AK v číslach

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	r. 2012	r. 2011
Celková plocha knižnice v m ²	54 664,00	3 492,00	2 680,00	60 836,00	59 276,00
Počet študijných miest	6 278,00	207,00	413,00	6 898,00	6 665,00
na 1 reg. používateľa	0,03	0,02	0,04	0,03	0,04
Priestory pre používateľov v m ²	31 124,00	1 112,00	2 211,00	34 447,00	32 658,00
na 1 reg. používateľa v m ²	0,15	0,10	0,22	0,15	0,18
Počet prevádzkových hodín na 1 AK	45,07	38,00	44,00	44,25	44,88

Vzhľadom na meniaci sa pomer v sprístupňovaní klasických a elektronických dokumentov v prospech elektronických a stúpajúci záujem o elektronické informačné služby sa do popredia dostáva vytváranie podmienok zabezpečujúcich dostatočne kvalitný a neobmedzený prístup k informačným zdrojom (poskytovanie vzdialeného prístupu k EIZ) i pre využívanie vlastných technických prostriedkov (rozširovanie bezdrôtového pripojenia na internet WiFi) a zriaďovanie nových on-line služieb i na báze sociálnych sietí. Súčasťou technického vybavenia knižníc je zabezpečenie samoobslužnej kopírky, skenera, či sieťovej tlačiarne, príp. aj väzby tlačенých dokumentov.

Tabuľka 9: Technické vybavenie AK

	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	r.2012	r.2011
počet serverov v knižnici	86,00	5,00	7,00	98,00	100,00
počet PC v knižnici	1 779,00	137,00	181,00	2 097,00	2 031,00
z toho s pripojením na internet	1 762,00	137,00	181,00	2 080,00	2 009,00
prístupných používateľom	1 172,00	103,00	147,00	1 422,00	1 364,00
počet registrovaných používateľov na 1PC	175,51	84,16	66,73	159,66	135,67
prístupných používateľom s internetom	1 155,00	102,00	146,00	1 403,00	1 357,00
počet RP na 1PC s pripojením na internet	178,09	113,04	67,19	161,82	136,37

Financovanie akademických knižníc

Oproti roku 2011 sa znížili prostriedky vynakladané na činnosť akademických knižníc o **1 112 090,- EUR** (17,05%), do ktorých nie sú premietnuté tzv. prevádzkové náklady (napr. energie, nájomné, upratovacie služby apod.), keďže väčšina akademických knižníc sídli v priestoroch, ktoré sú v správe

zriaďovateľa. Zníženie objemu finančných prostriedkov vynaložených na činnosť knižníc súvisí okrem iného aj s ukončením niektorých projektov financovaných z prostriedkov EÚ a tiež s celkovým znížením rozpočtov vysokých škôl.

Tabuľka 10: Finančné náklady AK

V EUR	Verejné VŠ	Štátne VŠ	Súkromné VŠ	r.2012	r.2011
Celkové fin. náklady	5 798 494,00	232 200,00	492 463,00	6 523 157,00	7 635 247,00
na 1 knižnicu	223 019,00	77 400,00	44 769,36	163 078,92	190 881,00
mzdové náklady spolu	4 114 455,00	195 536,00	301 986,00	4 611 977,00	4 450 490,00
na 1 prep. zamest./rok	7 873,05	7 981,06	8 961,00	7 940,73	7 683,86
nákup licencií a databáz	207 455,00	15 000,00	13 149,00	235 604,00	281 889,00
príjmy knižníc	533 818,00	3 154,00	6 337,00	543 309,00	1 212 172,00
z toho príjmy z grantov	146 420,00	0,00	0,00	146 420,00	767 921,00

Positívnym faktom však je, že AK i napriek nižším objemom finančných prostriedkov vynakladajú vlastné finančné prostriedky na nákup licencií a špecializovaných databáz vo výške **17,50 %** z celkových prostriedkov vynaložených na nákup KF. Uspokojujú tak špeciálne požiadavky jednotlivých fakúlt, vedecko-výskumných centier, príp. iných organizačných súčasti vysokej školy, ktoré nie je možné naplniť centrálnymi licencovanými EIZ (projekt NAVIGA, EBSCO EIFL Direct, NISPEZ). Finančná podpora takejto akvizície svedčí o záujme a snahe vysokej školy čo najúplnejšie informačne zabezpečiť vedeckú a pedagogickú činnosť a podobne ako vo vyspelých krajinách je možné ju priradiť ku kritériám hodnotenia kvality danej VŠ (tabuľka č. 12).

Významnú úlohu vo financovaní AK hrá i dotačný program MK SR, v rámci ktorého sú pre knižnice vyčlenené dva operačné podprogramy a síce: 2.1 akvizícia knižníc a program 2.5 knižničná činnosť. Tieto umožňujú aj akademickým knižniciam verejných vysokých škôl uchádzať sa grantovými žiadosťami o finančnú podporu svojej akvizície ako aj žiadať finančné prostriedky na získanie moderných informačných technológií potrebných na rozvoj nových inovatívnych služieb. Výsledky aktivít akademických knižníc sú zrejmé z tabuľky č. 11.²

² Zdroj: www.culture.gov.sk/podpora-projektov-dotacie/dotacie-178.html

Tabuľka 11: Finančná podpora AK VVŠ v rámci dotačného programu MK SR

	Podprogram	2.1	Podprogram	2.5
Rok	2011	2012	2011	2012
Celková dotácia na podprogram	157 975	200 000	342 025	350 000
Počet žiadostí AK	8	6	18	15
Počet podporených žiadostí AK	2	4	16	15
Poskytnutá dotácia	19 525	19 480	28 865	50 110

Tabuľka 12: Prehľad databáz zakúpených z vlastných prostriedkov AK

Názov databáz	Odoberajúce AK
ebrary Academic Complete	UK Ba, TRUNI
JSTOR/JSTOR II/JSTOR Ecology&Botany Coll./JSTOR Arts&Sciences I,II,III,V.	UK Ba, TRUNI, SEK Ba, KU Ružomberok, SLDK Zvolen
Oxford Journals	UK Ba
APS Online Journals	UK Ba
Pharmaceutical NetBASE/CRC	UK Ba
Bibliomedica/CD/DVD	UK Ba, UPJŠ Ko
Wiley e-books	UK Ba
HST Biomedical & Life Sciences Collection	UK Ba, UPJŠ Ko
The Merck Index/Knovel	UK Ba
European Pharmacopoeia online	UK Ba
MyiLibrary	UK Ba
EBSCO e-books	UK Ba
Kumar & Clark's Clinical Medicine/Elsevier	UK Ba
Db národného a komunitárneho práva /single user/	UK Ba
Emerald management e-Journals (175 titl.)	UMB BB, ŽU Žilina
Verejná správa online (portál o verejnej správe)	UMB BB
ENG NetBASE/CRC	ŽU Žilina
Business and Company Resource Center	SEK Ba
Business Source Complete	SEK Ba
EZB Elektronische Zeitschriftenbibliothek	SEK Ba

EIU Market Indicators &Forecasts	SEK Ba
EIU ViewsWire	SEK Ba
Emerald Subject Collections	SEK Ba
Global Market Information Database	SEK Ba
IMD World Competitiveness Online	SEK Ba
New Palgrave Dictionary of Economics Online	SEK Ba
OECD iLibrary	SEK Ba
Oxfords Handbooks Online: Bussiness and Management	SEK Ba
Oxford Scholarship Online: Bussiness and Management	SEK Ba
Oxford Scholarship Online: Economics and Finance	SEK Ba
EconLit with Full Text	SEK Ba
IOP Science	FEI STU Ba
Oxford Reference Online	FEI STU Ba
CAB Abstracts	SPK Nitra, SLDK Zvolen
Current Contents Connect / LS,CM, Agriculture	SZU Ba
Scopus	SZU Ba
Science Direct	SZU Ba

ČINNOSŤ METODICKÉHO CENTRA SLOVENSKEJ PEDAGOGICKEJ KNIŽNICE PRE AKADEMICKÉ KNIŽNICE

Slovenská pedagogická knižnica na základe výsledkov spolupráce so sekciou akademických knižníc Slovenskej asociácie knižníc (SAK) vytvorila v roku 2009 samostatné pracovné miesto pre oblasť metodiky AK, v rámci ktorého zabezpečujú túto činnosť externé pracovníčky z prostredia akademických knižníc (PhDr. Daniela Džuganová, riaditeľka Univerzitnej knižnice UPJŠ v Košiciach a PhDr. Mária Kadnárová, riaditeľka Ústrednej knižnice Farmaceutickej fakulty UK v Bratislave) čo sa prejavilo zintenzívnením pôsobnosti SPK aj v tejto oblasti (podotýkame, že v rozsahu polovičného úväzku).

Metodická činnosť pre sieť akademických knižníc je v súčasnosti zameraná na nasledujúce oblasti:

- Legislatíva
- Štatistika akademických knižníc
- Tvorba metodických usmernení a odborné konzultácie pre akademické knižnice
- Informačné vzdelávanie používateľov akademických knižníc

- Spolupráca so sekciou akademických knižníc Slovenskej asociácie knižníc (SAK)
- Centrálny registre MŠ SR: CREPČ a CRZP
- Publikačná a edičná činnosť:

1. DŽUGANOVÁ, D., KADNÁROVÁ, M. Pohľad na ekonomicko-odborné portfólio akademických knižníc v prostredí verejných vysokých škôl. In *Fungovanie knižníc v zmenených ekonomických podmienkach a špecifické požiadavky používateľov v období hospodárskej krízy* : zborník príspevkov z 12. ročníka odborného seminára pre pracovníkov knižníc, 24. apríla 2012. Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica, 2012. S. 47- 55. ISBN 978-80-89388-43-1.
2. DUŠKOVÁ, M., KADNÁROVÁ, M. „Prezentácia akademických knižníc prostredníctvom webových stránok – analýza a hodnotenie webových stránok AK“, Bratislava: SPK, 2012. 85 s. Dostupné na: <http://www.spgk.sk/?aktuality-1&sprava=prezentacia-akademickych-kniznic-prostrednictvom-webovych-stranok>
3. KADNÁROVÁ, M., DUŠKOVÁ, M. *Ako sa akademické knižnice prezentujú na webe*. ITlib, roč. 16, č. 3, 2012, s. 53-59. ISSN 1335-793X.
4. DŽUGANOVÁ, D., KADNÁROVÁ, M., BABICOVÁ, Z. Vzdelávanie zamestnancov knižníc. Informačná gramotnosť používateľov knižníc. In *KNIŽNICE 2012: celoslovenská konferencia* , september 24. - 25. 2012, Liptovský Ján. Bratislava : Slovenská asociácia knižníc, 2012. S. 97 – 121. ISBN: 978-80-553-1157-9. Dostupné na : <http://www.sakba.sk/dokumenty/2012/Zbornik-Kniznice2012.pdf>
5. DŽUGANOVÁ, D., KADNÁROVÁ, M., BABICOVÁ, Z. *Vzdelávanie zamestnancov knižníc. Informačná gramotnosť používateľov knižníc*. ITlib, roč. 16, č. 4., 2012, s. 12. ISSN 1335-793X.

ZÁVER

Akademické knižnice dokazujú, a okrem iného štatistické výsledky za posledné roky to potvrdzujú, svoju schopnosť viesť a prispôsobiť svoje úlohy v reakcii na meniace sa okolnosti v spoločnosti, tak v ekonomike, ako aj v legislatíve. Hrajú kľúčovú úlohu pri podpore výučby, učenia a výskumných úloh na vysokých školách/ univerzitách. Kvalita akademických knižníc a ich tradičných i nových služieb je

dôležitou súčasťou kvalitnej vysokej školy/univerzity, o ktorej sa v posledných rokoch diskutuje na Slovensku čoraz častejšie.

Knihovníci a informační pracovníci v akademickom prostredí deklarujú, že musia reagovať na tlaky nového obdobia finančného nedostatku; musia preukázať, že ich služby sú výkonné a efektívne v poskytovaní hodnoty zamestnancom a študentom. Musia nachádzať spôsob, ako robiť veci inak, lepšie, kvalitnejšie.

Pre akademické knižnice je dôležité, aby zdieľali svoje myšlienky a skúsenosti, aby skúšali, čo funguje a čo nie. Existuje riziko, že zvyšujúca sa rozmanitosť sektoru vysokoškolského vzdelávania môže brániť spolupráci v dosahovaní spoločných cieľov. Pre akademické knižnice je rozhodujúce využiť potenciál pre spoluprácu pri rozvoji širokého spektra zdieľaných služieb, tradičných i nových, s cieľom pozdvihnúť výkonnosť, ako aj rozsah a kvalitu toho, čo poskytujú pre svojich používateľov.

Akademické knižnice robia všetko pre to, aby si udržali tempo pri vývoji nových služieb, ktoré spĺňajú meniace sa potreby používateľov a úlohy a stratégie ich vlastných vysokých škôl/univerzít. Spolupráca a partnerstvo akademických knižníc medzi sebou, s ostatnými poskytovateľmi informačných služieb, so zamestnancami, študentmi a manažérmi vysokých škôl/univerzít – to všetko sú výzvy pre akademické knižnice, ktoré budujú svoje stratégie pre budúcnosť. Úzka spolupráca, vzájomné ovplyvňovanie sa, kooperácia, integrácia v celom vysokoškolskom/univerzitnom sektore bude neodmysliteľné, ak budú chcieť akademické knižnice využiť súčasné možnosti ako príležitosti k zmene všetkých nových trendov (od hodnoty komunikácie, správy systémov, budovania digitálnych zbierok, informačného vzdelávania, vzdelávania po sieti, informačných technológií a mobilného prostredia, e-kníh, vedeckej komunikácie a publikovania, až po konkurenciu informačných služieb a kvalifikovaný a motivovaný personál).

K splneniu takto definovaného poslania akademických knižníc je potrebné zväziť zo strany MŠVVaŠ SR:

1/ obnovenie činnosti dotačného programu pre akademické knižnice, ktoré v existujúcich výzvach pre VŠ (štrukturálne fondy) nemajú platformu o uchádzanie sa o finančné prostriedky v rozvojových knižničných projektoch;

2/ vyčlenenie samostatných účelových dotácií pre akademické knižnice jednotlivých VŠ/univerzít z MŠVVaŠ SR pre akademické knižnice na nákup knižničného fondu.